

УДК 658.51.011

DOI: 10.30857/2786-5398.2021.3.5

**Наталія Й. Радіонова, Маргарита І. Скрипник**

*Київський національний університет технологій та дизайну, Україна*

### **СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ВИТРАТОУТВОРЮЮЧИХ ЧИННИКІВ ДЛЯ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ПІДПРИЄМСТВА НА ТАКТИЧНОМУ ТА СТРАТЕГІЧНОМУ РІВНЯХ**

*У статті обґрунтовано основні підходи до систематизації витратоутворюючих чинників залежно від рівня управління витратами підприємства (тактичного й стратегічного). Розкрито визначення поняття «чинник», а також розглянуто наявні наукові підходи до групування витратоутворюючих чинників. Представлено тлумачення поняття «витратоутворюючі чинники». Виділено групи структуроутворюючих чинників, що здійснюють вплив на формування витрат підприємства, враховуючи вплив внутрішнього й зовнішнього середовища. Зазначено, які з них мають прямий вплив на рівень витрат підприємства, а які здійснюють вплив опосередковано. Запропоновано систематизацію всіх виділених витратоутворюючих чинників на дві групи залежно від завдань тактичного й стратегічного рівнів управління. До тактичного управління пропонується віднести такі чинники: обсяг виробництва, асортимент продукції, метод управління витратами підприємства, кваліфікаційний рівень робітників, метод нарахування амортизації. Серед чинників стратегічного рівня зазначено: організаційно-економічний рівень виробництва, технологічний рівень засобів виробництва, недостатній рівень популярності вітчизняних брендів, інфляційні процеси, середньостатистичний рівень заробітної плати, низька платоспроможність населення, високі ціни на сировину, матеріали, енергоносії, високий рівень толінгу, імпортозалежність, високий рівень конкуренції, низький попит, відсутність державної підтримки, високі ставки податків, часті зміни податкового законодавства, високі ставки кредитування, несприятливі умови інвестування, слабкий рівень взаємодії з вітчизняними підприємствами суміжних видів економічної діяльності, невелика частка середніх підприємств чи об'єднань малих підприємств. Крім того, для стратегічного управління витратами пропонується класифікувати чинники за такими групами: економічні, ринкові, податкові, фінансові та системні. Показано взаємозв'язок між окремими витратоутворюючими чинниками. Зроблено висновок про те, що застосування стратегічного управління витратами має певні складнощі, які пов'язані з проблематичністю точного прогнозування змін чинників на наступні періоди.*

**Ключові слова:** економічна діяльність; підприємство; витрати; управління витратами; тактичне управління; стратегічне управління; витратоутворюючі чинники.

**Наталья И. Радионова, Маргарита И. Скрипник**

*Киевский национальный университет технологий и дизайна, Украина*

### **СИСТЕМАТИЗАЦИЯ ЗАТРАТООБРАЗУЮЩИХ ФАКТОРОВ ДЛЯ УПРАВЛЕНИЯ ЗАТРАТАМИ ПРЕДПРИЯТИЯ НА ТАКТИЧЕСКОМ И СТРАТЕГИЧЕСКОМ УРОВНЯХ**

*В статье обоснованы основные подходы к систематизации затратообразующих факторов в зависимости от уровня управления затратами предприятия (тактического и стратегического). Раскрыто определение понятия «фактор», а также рассмотрены существующие научные подходы к группированию затратообразующих факторов. Предложено толкование понятия «затратообразующие факторы». Выделены группы структурообразующих факторов, оказывающих влияние на формирование затрат предприятия, учитывая влияние внутренней и внешней среды. Указано, какие из них оказывают прямое влияние на уровень затрат предприятия, а какие оказывают влияние косвенно. Представлена систематизация всех выделенных затратообразующих факторов на*

две группы в зависимости от задач тактического и стратегического уровней управления. К тактическому управлению предлагается отнести следующие факторы: размер производства, ассортимент продукции, способ управления издержками предприятия, квалификационный уровень работников, метод начисления амортизации. Среди факторов стратегического уровня отмечены: организационно-экономический уровень производства, технологический уровень средств производства, недостаточный уровень популярности отечественных брендов, инфляционные процессы, среднестатистический уровень заработной платы, низкая платёжеспособность населения, высокие цены на сырьё, материалы, энергоносители, высокий уровень толлинга, импортозависимость, высокий уровень конкуренции, низкий спрос, отсутствие государственной поддержки, высокие ставки налогов, частые изменения налогового законодательства, высокие ставки кредитования, неблагоприятные условия инвестирования, слабый уровень взаимодействия с отечественными предприятиями смежных видов экономической деятельности, небольшая доля средних предприятий или объединений малых предприятий. Кроме того, для стратегического управления расходами предлагается классифицировать факторы по следующим группам: экономическим, рыночным, налоговым, финансовым, системным. Показана взаимосвязь между отдельными затравообразующими факторами. Сделан вывод о том, что применение стратегического управления затратами имеет определённые сложности, связанные с проблематичностью точного прогнозирования изменений факторов на последующие периоды.

**Ключевые слова:** экономическая деятельность; предприятие; расходы; управление затратами; тактическое управление; стратегическое управление; затравообразующие факторы.

**Nataliia Y. Radionova, Margaryta I. Skrypnyk**

**Kyiv National University of Technologies and Design, Ukraine**

#### **SYSTEMATIZATION OF COST DRIVERS IN ENTERPRISE**

#### **COST MANAGEMENT FROM TACTICAL AND STRATEGIC PERSPECTIVES**

*The article attempts to substantiate the key approaches to the systematization of cost-driving factors from the enterprise cost management perspective (tactical and strategic) and offers a definition to a factor concept. The study presents the existing scientific approaches to the classification of cost drivers as well as an interpretation of cost-driving factors. Groups of structural factors within internal and external environment that affect enterprise costing have been identified along with revealing the character of such influence, i.e. whether they provide a direct indirect effect on the company expenditures. Given the tactical and strategic management objectives, the authors suggest systematization of all cost drivers into two groups. In particular, tactical management covers the following factors: output scale, product range, company cost management methods, qualification of personnel, and depreciation accrual. Within the scope of this study, strategically critical factors are represented by organizational business pattern of production, technology level, lack of brand awareness for domestic products, inflation rate, average salary range, low solvency, high costs for raw materials and energy, high tolls, import dependency, strong market competition, low demand, lack of government support, excessive tax burden, frequent changes in tax legislation, high loan interest rates, unfavourable investment environment, poor networking between domestic enterprises in complementary industries, small share of medium-sized businesses or small business alliances. In addition, in the frameworks of strategic cost management, the study offers to classify the cost drivers into the following groups: economic, market- or tax-based, financial and systemic. Apart from that, the relationship between individual cost-driving factors has been revealed. The findings argue that strategic cost*

*management has a number of limitations associated with certain challenges to attain accuracy in forecasting change in factors for successive periods.*

*Keywords: economic activity; enterprise; costs; cost management; tactical management; strategic management; cost drivers.*

**Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями.** На рівень витрат виробничого підприємства впливають різні обставини зовнішнього й внутрішнього середовища. Управління витратами означає цілеспрямований вплив набору витратоутворюючих чинників у кожній конкретній ситуації. Кожен витратоутворюючий чинник передбачає для підприємства можливість вибору (наприклад, організація великосерійного або дрібносерійного виробництва), й цей вибір визначає рівень і динаміку витрат. Щоб зробити правильний вибір, необхідно врахувати вплив кожного чинника на кінцеві результати роботи підприємства як на тактичному, так й на стратегічному рівні. Тому, для управління витратами важливе значення має не просто встановлення витратоутворюючих чинників, а їх структурування в залежності від тактичного й стратегічного рівнів управління

**Аналіз останніх публікацій по проблемі.** Дослідженням зазначеної проблематики займалися такі закордонні вчені, як Г. Фандель [7], К. Руммель [7], Е. Гутенберг [7], Дж. Ріле [7]. Серед вітчизняних науковців, які зробили вагомий внесок у розробку теоретичних та прикладних засад управління витратами на підприємстві, слід виділити таких науковців: Н.С. Беляєву [1], І.Є. Давидович [3], С.І. Дем'яненко [4], О.О. Сас [4], Л.І. Дороженко [5], М.В. Іванова [5], Л.Г. Цимбалюк [8], Н.П. Скригун [8], С. Дробязко [9], О.О. Григоревську [9], М.М. Матюха [9]. Тематиці витратоутворюючих чинників було приділено значну кількість наукових досліджень, однак питання впливу різних чинників на формування витрат підприємства в залежності від рівня управління залишаються дискусійними.

**Невирішені частини дослідження.** Аналіз літературних джерел та узагальнення існуючих підходів дало можливість зробити висновки, що у своїх дослідженнях вітчизняні та зарубіжні науковці приділяють значну увагу розкриттю теоретичних питань та практичних аспектів управління витратами. Водночас в економічній літературі недостатньо висвітленими залишаються питання, пов'язані з дослідженням витратоутворюючих чинників через призму завдань стратегічного й тактичного рівнів. Необхідність більш глибокого дослідження цієї проблеми, з урахуванням специфіки та особливостей стану вітчизняних підприємств, зумовила вибір теми дослідження та визначила її мету і завдання.

**Мета дослідження** полягає в обґрунтуванні основних положень концептуального підходу щодо систематизації витратоутворюючих чинників для цілей тактичного й стратегічного управління.

**Виклад основних результатів та їх обґрунтування.** Великий тлумачний словник сучасної української мови дає наступне визначення: чинник – умова, рушійна сила, причина будь-якого процесу, що визначає його характер або одну з основних рис [2, с. 1016].

В економічній літературі наведена достатня кількість різноманітних класифікацій, які відрізняються одна від одної класифікаційними ознаками.

Так, Дж. Ріле систематизував і згрупував усі витратоутворюючі чинники на структурні та функціональні [10, с. 225]. За його теорією до структурних чинників варто віднести: масштаб, діапазон, досвід, технологію та складність. Функціональні витратоутворюючі чинники – ефективність планування, залучення робочої сили, комплексне управління якістю, використання потужностей, зв'язки з постачальниками.

Сутність структурних чинників Дж. Ріле трактував так: масштаб – це обсяг інвестицій, які потрібно вкласти у виробництво, дослідження та розробки; діапазон є

ступенем вертикальної інтеграції, що визначає рівень розширення управління підприємством; досвід показує, скільки разів у минулому періоді підприємство вже успішно здійснювало те, для чого зараз приймається рішення; технологія, яка використовується на кожній стадії ланцюга вартостей; складність визначає широту асортименту виробів чи послуг. Кожен із наведених чинників передбачає вибір, який зробить підприємство з метою зниження витрат [10, с. 226].

Функціональні чинники – це друга група витратоутворюючих чинників, що впливають на витрати підприємства та визначають його здатність успішно функціонувати. До них Дж. Ріле відніс:

- ефективне планування діяльності підприємства, порівняння планових показників системи з нормами;
- прийняття працівниками на себе зобов'язань із постійного вдосконалення виробничих процесів;
- мотивацію та відповідальність за результати праці, що передбачає розроблення концепції мотивації працівників до покращення результатів праці та відповідальності менеджерів за результати діяльності;
- створення системи комплексного управління якістю через стимулювання досягнень, пов'язаних із якістю продукції;
- оптимальне використання виробничих потужностей, що ґрунтується на виборі наявних альтернатив на підставі технологічних характеристик обладнання;
- використання зв'язків із постачальниками та замовниками продукції в контексті ланцюга створення вартості.

Всі перелічені чинники спричиняють різний вплив на рівень витрат, при цьому, слід зазначити, що функціональні чинники мають сильніший і динамічніший вплив, ніж структурні.

Горизонтальна інтеграція між підприємствами одного виду економічної діяльності тісно пов'язана з чинником масштабу. Наприклад, об'єднання підприємств з пошиву одягу надасть можливість отримувати знижки в зв'язку з великооптовими закупками сировини, матеріалів, комплектуючих. Ступінь вертикальної інтеграції характеризується чинником діапазону та застосовується для об'єднання підприємств (постачальник – виробник – покупець) для виготовлення одного виду продукту на різних технологічних стадіях (наприклад, вирощування бавовни, бавовнопрядіння, виготовлення тканин, пошив одягу, оптові та роздрібні канали збуту). Чинник досвіду показує, скільки разів у минулому підприємство вже робило те, що воно робить нині. Технологія відображає технологічні процеси, які використовуються на кожній стадії ланцюга створення вартості. І, нарешті, складність – це показник, що характеризує асортиментний набір виробів.

К. Руммель у своїх дослідженнях виокремлював такі чинники: рівень зайнятості; ціни на фактори виробництва; інтенсивність роботи й, відповідно, рівень продуктивності робітників і обладнання та величина замовлення на продукцію й установлені перерви в роботі підприємства. Е. Гутенберг серед витратоутворюючих чинників виділяв виробничу програму; зайнятість; ціни на фактори виробництва; якість факторів виробництва; організацію виробництва та величину підприємства [7, с. 333].

Німецький вчений Г. Фандель поділив усі витратоутворюючі чинники на виробничі, які мають безпосередній зв'язок з виробництвом, та позавиробничі, що пов'язані з іншими невиробничими сферами діяльності підприємства [7, с. 292–298]. Так, до виробничих чинників він відніс величину підприємства; виробничу програму; глибину виробництва; організацію виробництва; якість факторів виробництва; зайнятість підприємства. Між виробничими чинниками існує взаємозв'язок: зміна величини підприємства, виробничої

програми чи організації виробництва завжди зумовлюють зміну виробничих факторів та їх пропорцій. А кожна зміна рівня витрат спричиняє вплив на фактори виробництва, їхні ціни та пропорції в зворотному порядку.

Серед позавиробничих чинників впливу на витрати Г. Фандель виділив збут продукції (що виражається у вартості благ, витрачених на реалізацію продукції), фінансування (співвідношення використання власного та можливість отримання залученого капіталу) та дослідження і розвиток (забезпечення підвищення якості продукції, факторів виробництва, вдосконалення методів та принципів виробництва тощо).

Сучасні науковці також досліджують чинники впливу на витрати. Так, І.Є. Давидович запропонував класифікацію витратоутворюючих чинників, об'єднавши їх у три групи [3, с. 136]:

загальнодержавні – зміна оптових цін на матеріали, устаткування; тарифів на паливо та енергію; перевезення вантажів; зміна правил фінансування та кредитування тощо;

галузеві – вдосконалення структури управління, розвиток матеріально-технічної бази, укрупнення підприємств тощо;

внутрішньовиробничі – поліпшення організації праці, зниження витрат на матеріали (послуги), контроль за якістю робіт, скорочення браку тощо.

Загальнодержавні, галузеві та внутрішньовиробничі витратоутворюючі чинники взаємопов'язані та прямо або опосередковано впливають один на одного. У процесі діяльності, основну увагу слід звертати на внутрішньовиробничі чинники, оскільки керівництво підприємства на них має найбільший вплив.

Схожої думки дотримався С.І. Дем'яненко, який обґрунтував і виокремив три групи чинників й джерел формування виробничих витрат у сільському господарстві [4, с. 62]:

- зовнішньоекономічні, тобто такі, що формуються під впливом зовнішньоекономічних чинників і, насамперед, світової спеціалізації й міжнародної торгівлі;
- міжгалузеві, тобто такі, що визначають ціни на продукцію і на ресурси;
- внутрішні, тобто такі, що мають місце безпосередньо в процесі виробництва.

Л.Г. Цимбалюк виділяє й досліджує такі чинники впливу на витрати: підвищення технічного рівня виробництва; зміна відносних розмірів амортизаційних відрахувань; вдосконалення організації виробництва та праці; зміна обсягу виробництва; зміна структури (номенклатури та асортименту) продукції; галузеві та інші чинники [8, с. 91].

Проаналізувавши різні підходи науковців до визначення витратоутворюючих чинників, можна стверджувати, що витратоутворюючі чинники – це такі умови внутрішнього та зовнішнього середовища, внаслідок яких змінюється рівень, обсяг, структура та динаміка витрат підприємства.

Відповідно до зазначеного, виділимо групи структуроутворюючих чинників, що здійснюють вплив на формування витрат підприємства, враховуючи вплив внутрішнього й зовнішнього середовища (табл. 1).

Проаналізувавши зазначені в табл. 1 чинники, можна стверджувати, що частина з них має прямий вплив на рівень витрат підприємства: це обсяг виробництва, асортимент продукції; метод управління витратами підприємства; кваліфікаційний рівень робітників, метод нарахування амортизації. Але більшість чинників, як внутрішнього, так і зовнішнього середовища мають непрямий вплив на витрати підприємства.

Враховуючи стратегічні й тактичні цілі, для досягнення яких підприємство здійснює виробничу діяльність, пропонується розподіл усіх витратоутворюючих чинників на дві групи: а) для стратегічного управління витратами; б) для тактичного управління витратами (табл. 2).

Таблиця 1

**Класифікація витратоутворюючих чинників підприємства**

Група чинників	Назва чинників
Внутрішнє середовище	Обсяг виробництва; асортимент продукції; метод управління витратами підприємства; кваліфікаційний рівень робітників, метод нарахування амортизації, організаційно-економічний рівень виробництва; технологічний рівень засобів виробництва; рівень популярності вітчизняних брендів.
Зовнішнє середовище	Інфляційні процеси; середньостатистичний рівень заробітної плати; низька платоспроможність населення; високі ціни на сировину, матеріали, енергоносії; високий рівень толінгу; імпортозалежність; високий рівень конкуренції; низький попит; відсутність державної підтримки; високі ставки податків; часті зміни податкового законодавства; високі ставки кредитування; несприятливі умови інвестування; слабкий рівень взаємодії з вітчизняними підприємствами суміжних видів економічної діяльності; невелика частка середніх підприємств чи об'єднань малих підприємств.

Джерело: складено автором за даними [1, 3, 4, 5, 7, 8].

Таблиця 2

**Класифікація витратоутворюючих чинників підприємства для тактичного й стратегічного управління**

Рівень управління	Назва чинників
Тактичне управління	Обсяг виробництва; асортимент продукції; метод управління витратами підприємства; кваліфікаційний рівень робітників, метод нарахування амортизації.
Стратегічне управління	Організаційно-економічний рівень виробництва; технологічний рівень засобів виробництва; недостатній рівень популярності вітчизняних брендів; інфляційні процеси; середньостатистичний рівень заробітної плати; низька платоспроможність населення; високі ціни на сировину, матеріали, енергоносії; високий рівень толінгу; імпортозалежність; високий рівень конкуренції; низький попит; відсутність державної підтримки; високі ставки податків; часті зміни податкового законодавства; високі ставки кредитування; несприятливі умови інвестування; слабкий рівень взаємодії з вітчизняними підприємствами суміжних видів економічної діяльності; невелика частка середніх підприємств чи об'єднань малих підприємств.

Джерело: складено автором за даними [1, 3, 4, 5, 7, 8].

Отже, до витрат, управляти якими потрібно на тактичному рівні, віднесено обсяг виробництва та асортимент продукції, оскільки зі міною обсягу виробництва й асортименту продукції змінюються прямі витрати на сировину, матеріали, комплектуючі, оплата праці робітників за відрядною формою і, відповідно, відрахування на соціальні заходи, витрати на транспортування товарів, їх зберігання тощо. Обрані на підприємстві методи розподілу витрат та нарахування амортизації впливатиме на рівень витрат. Кваліфікаційний рівень робітників впливатиме на витрати через трудомісткість продукції та розмір витрат від браку.

Для стратегічного управління витратами пропонується виділити наступні групи чинників:

економічні – організаційно-економічний рівень виробництва; технологічний рівень засобів виробництва; недостатній рівень популярності вітчизняних брендів; інфляційні процеси; середньостатистичний рівень заробітної плати; низька платоспроможність

населення; високі ціни на сировину, матеріали, енергоносії; високий рівень толінгу; імпортозалежність;

ринкові – високий рівень конкуренції; низький попит; відсутність державної підтримки;

податкові – значні ставки податків; часті зміни податкового законодавства;

фінансові – високі ставки кредитування; несприятливі умови інвестування;

системні – слабкий рівень взаємодії з вітчизняними підприємствами суміжних видів економічної діяльності; невелика частка середніх підприємств чи об'єднань малих підприємств.

Частина витратоутворюючих чинників взаємопов'язані. Так, інфляційні процеси сприяють зростанню цін на сировину, матеріали, енергоносії. Разом з тим, витрати на значні запаси сировини й матеріалів не завжди є стратегічно виправданими. По-перше, це відволікає з обігу грошові кошти, по-друге, збільшує витрати на зберігання (додаткові складські приміщення), по-третє, сировина може втратити термін придатності (сировина в харчовій промисловості) чи попит через те, що не є модною (фурнітура та тканини у швейному виробництві). Тому, слід приділяти значну увагу стратегічному плануванню запасів виробничих ресурсів.

Останніми роками в світовій практиці серйозна увага приділяється таким методам стратегічного управління витратами, як методи *ABC* та *XYZ*.

При використанні методу *ABC*, ресурси поділяють на три групи. Ресурс відносять до групи *A*, якщо його вартість становить 80% вартості продукції. До групи *B* відносять ресурси, витрати яких становлять 15% вартості всіх ресурсів. Групу *C* становлять ресурси, частина яких у загальних витратах складає лише 5%. У зв'язку з цим управління витратами слід починати з найдорожчої за ресурсами групи – групи *A*.

*XYZ*-аналіз уможливує здійснення класифікації ресурсів залежно від характеру їх споживання та точності прогнозування змін у їх потребі. Лише види діяльності та відповідні їм витрати в квадраті *A* повинні бути розподілені на продукцію. Види діяльності в квадраті *B* повинні розглядатися з точки зору напрямів підвищення їх ефективності та, врешті-решт, перенесені до квадрату *A*. Види діяльності в квадраті *C* повинні бути зведені до нуля. Додатково необхідно досліджувати можливість передачі ресурсів, які використовуються для видів діяльності в квадраті *C*, на ті види діяльності, що створюють більшу цінність.

Оскільки у більшості промислових підприємств основна частина витрат на виробництво була здійснена до того, як продукція надходить до стадії виробництва (наприклад, витрати на дослідження та розробки), або буде зроблена після виходу з виробничого процесу (наприклад, витрати на дистрибуцію й збут), система *ABC*, що застосовується в стратегічному управлінні, повинна повною мірою враховувати ці компоненти витрат [6, с. 84]. Це ще раз доводить, що стратегічне управління витратами має розглядати витрати в широкому розумінні, незалежно від того, наскільки точно оцінено витрати у виробничому сегменті ланцюга цінностей.

Застосування стратегічного управління витратами має складнощі, оскільки важко точно прогнозувати зміни на наступні періоди. Тому, використовуючи метод *ABC*, необхідно враховувати той факт, що стратегічне управління витратами передбачає постійну переоцінку сьогоденного стану на користь альтернативних варіантів, які більшою мірою адаптовані до поточного сприйняття майбутньої ситуації. У деяких випадках це вимагає значних грошових вкладень і зусиль підприємства з модернізації всієї системи управління витратами [9, с. 13].

Важливу роль в управлінні витратами відіграє інший чинник витрат – вибір *технології*. Ця проблема дуже актуальна для вітчизняної промисловості, де багато підприємств відстають на глобальних ринках через те, що занадто повільно впроваджують

нові технології виробництва. Можна розглядати різні причини такого становища, але важливіше дослідити зв'язок інвестицій у нові технології зі стратегічним управлінням витратами.

При вкладанні інвестицій у досягнення науково-технічного прогресу слід керуватися не тільки аналізом ланцюга цінностей і стратегічним позиціонуванням, а й, перш за все, аналізом витратоутворюючих чинників, оскільки технологія є важливим чинником витрат на критичних етапах ланцюга.

З позиції цінності, надбання науково-технічного прогресу мають значення тільки у випадках, якщо вони, збільшивши витрати підприємства сьогодні, вплинуть на оптимізацію витрат та збільшення прибутковості підприємства в подальшому.

Сучасне промислове підприємство – це сукупність технологій. Технологія втілюється в кожному виді діяльності підприємства із створення вартості, і науково-технічний прогрес позначатиметься не тільки на чинниках, що формують рівень витрат виробництва. Іншими словами, використання підприємством досягнень науково-технічного прогресу призведе до стійких конкурентних переваг за наявності будь-якої з таких обставин:

впровадження досягнень науково-технічного прогресу знижує витрати в майбутньому або поглиблює диверсифікацію виробництва, отже підприємство має технологічні переваги;

своєчасне впровадження досягнень науково-технічного прогресу надає унікальність і покращує якість продукції підприємства;

досягнення науково-технічного прогресу поліпшують організаційну та функціональну структуру підприємства.

Позитивний вплив технології стає очевидним з позиції стратегічного управління витратами, якщо розглядати всі складові частини такого управління. Як правило, розгляд проблеми впровадження досягнень науково-технічного прогресу в контексті ланцюга цінностей виявляє такий парадокс: хоча перехід на нову технологію й призведе до фінансових вигод, однак на тому етапі, де мають бути здійснені інвестиції, ніяких додаткових доходів за існуючою політикою цін отримано не буде.

**Висновки та перспективи подальших досліджень.** Систематизація перелічених витратоутворюючих чинників для потреб тактичного й стратегічного управління дозволяє зробити певні висновки:

- для поточного управління витратами потрібно зосередитись на чинниках, які мають прямий вплив на рівень витрат й піддаються оперативному корегуванню. Серед найбільш істотних чинників, що визначають рівень витрат, виділимо обсяг виробленої продукції та її асортимент;

- у стратегічному сенсі важливіше вплинути на рівень витрат з позиції тих альтернатив, які сформує конкурентоспроможну ціну виробленої продукції;

- не всі чинники, що впливають на стратегічні цілі підприємства є однаково важливими в будь-який момент часу, але деякі з них, дуже важливі в кожному конкретному випадку;

- не для кожного чинника витрат система управління витратами може мати відповідні заходи впливу. Наприклад, підприємство не може вплинути на високі ставки кредитування, інфляційні процеси тощо.

## References

## Література

1. Beliaieva, N. S. (2011). Znyzhennia vytrat iak element stratehii rozvytku pidpryiemstva [Cost reduction as an element of enterprise development strategy]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu tekhnolohij ta dyzajnu = Bulletin of Kyiv*
1. Беляева Н. С. Зниження витрат як елемент стратегії розвитку підприємства. *Вісник Київського національного університету технологій та дизайну.* 2011. № 5. С. 150–156.

- National University of Technologies and Design*, No. 5, P. 150–156 [in Ukrainian].
2. Busel, V. T. (2005). *Velykyj tлумachnyj slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy* [Large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language]. Irpin: VTF "Perun". 1728 p. [in Ukrainian].
  3. Davydovych, I. Y. (2008). *Upravlinnia vytratamy: navch. posib.* [Cost management: a textbook]. Kyiv: TsUL. 320 p. [in Ukrainian].
  4. Demianenko, C. I., Sas, O. O. (2018). *Upravlinnia velykotovarnymy ahropromyslovymy formuvanniamy: monohrafiia* [Management of large-scale agro-industrial formations: monograph]. Kyiv: KNEU. 213 p. [in Ukrainian].
  5. Dorozhenko, L. I. (2014). *Systema upravlinnia vytratamy pidpriemstva ta napriamy ii udoskonalennia* [Enterprise cost management system and areas for improvement]. *Visnyk Odeskoho natsionalnoho universytetu. Serii: Ekonomika = Bulletin of Odessa National University. Series: Economics*, Vol. 19, No. 2 (3), P. 94–97 [in Ukrainian].
  6. Ivanov, M. V. (2016). *Kontseptual'ni zasady upravlinnia vytratamy na stadii ikh formuvannia.* [Conceptual principles of cost management at the stage of their formation]. *Prychornomorski ekonomichni studii = Black Sea Economic Studies*, Vol. 9 (1), P. 91–86 [in Ukrainian].
  7. Fandel, H. (2000). *Teoriia vyrobnytstva i vytrat* [Theory of production and costs]. Translated from German under the direction and scientific editorship of M. H. Hreshchak. Kyiv: Takson. 520 p. [in Ukrainian].
  8. Tymbaliuk, L. H., Skryhun, N. P. (2011). *Chynnyky, rezervy ta shliakhy znyzhennia vytrat vyrobnytstva iak osnova zmenshennia tsyny tovaru.* *Visnyk Berdianskoho universytetu menedzhmentu i biznesu = Bulletin of Berdyansk University of Management and Business*, № 3 (15), P. 88–95.
  9. Drobyazko, S., Skrypnyk, M., Radionova, N., Hryhorevska, O., Matiukha, M. (2021). *Enterprise energy supply system design management based on renewable energy sources.* *Global Journal of Environmental Science and Management*, Vol. 7, Iss. 3, P. 1–14.
  10. Riley, J. G. (1987). *Credit rationing: a further remark.* *American Economic Review*, Vol. 77 (1), P. 224–227 [in American].
  2. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. К.; Ірпінь: ВТФ "Перун", 2005. 1728 с.
  3. Давидович І. Є. Управління витратами: навч. посіб. К.: ЦУЛ, 2008. 320 с.
  4. Дем'яненко С. І., Сас О. О. Управління великотоварними агропромисловими формуваннями: монографія. К.: КНЕУ, 2018. 213 с.
  5. Дороженко Л. І. Система управління витратами підприємства та напрями її удосконалення. *Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка*. 2014. Т. 19. № 2 (3). С. 94–97.
  6. Іванов М. В. Концептуальні засади управління витратами на стадії їх формування. *Причорноморські економічні студії*. 2016. Вип. 9 (1). С. 81–86.
  7. Фандель Г. Теорія виробництва і витрат. Пер. з нім. під кер. і наук. ред. М. Г. Грещака. К.: Таксон, 2000. 520 с.
  8. Цимбалюк Л. Г., Скригун Н. П. Чинники, резерви та шляхи зниження витрат виробництва як основа зменшення ціни товару. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2011. № 3 (15). С. 88–95.
  9. Drobyazko S., Skrypnyk M., Radionova N., Hryhorevska O., Matiukha M. Enterprise energy supply system design management based on renewable energy sources. *Global Journal of Environmental Science and Management*. 2021. Vol. 7, Iss. 3. P. 1–14.
  10. Riley J. G. Credit Rationing: a Further Remark. *American Economic Review*. 1987. Vol. 77 (1). P. 224–227.